

Titel: De Fattiges Raab til Kongen i deres sande Nødlidenhed, beviist af Extraskatten, Assistentshuset, med mere.

Citation: "De Fattiges Raab til Kongen i deres sande Nødlidenhed, beviist af Extraskatten, Assistentshuset, med mere.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 13*, J.R. Thiele, 1772, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_013-shoot-workid2_013_003.pdf (tilgået 02. april 2023)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 13

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

De Fattiges Raab til Kongen i deres sande Nødlidenhed, beviist af

Extraskatten, Assistentshuset,

med mere.

Kiøbenhavn, 1772. Trykt hos Johan Rudolph Thiele, boende i store Helliggieststrædet.

2
3

Det er kun Tyrannens Grusomhed og Despotens Hovmod, som sætte den sidste Skranke for Underdaneres Tillid, gier den Nødlidende

bange og skielvende for at nærme sig Tronen med Bønner, og jager Bønner ubønhørte tilbage. Aldrig har vort Norden seet en Tyrans Aasyn, aldrig har en slavisk Frygt vanæret en Underdan, i al den Tid den oldenborgske Stamme, med saa megen Lyksalighed og Naade, har baaret disse tvende Rigers Scepter. En kierlig Faders Omhu, og en lydig Søns Tillid, har været Forholdsreglen imellem Monarken og Underdanen. Besiælet af den første har Regenten sat sit Vel i vor Lyksalighed, tillidsfulde ved den sidste have vi sat vor Lykke i en sand Lydighed. Vi ere forvissede om, at Kongen troer os, og vee os! om han tænkte anderledes! at han tryk og sikker kan lægge sit Hoved i enhver ærlig Undersaatters Skiød; hvorefter troer han det? fordi Troskab opvarmer enhver Underdaners Bryst, Kierlighed til Kongen lyser ud af alles Øine, og den sande Ærefrygt hersker i alles Siæl. Spørge vi, hvad der gjør Underdanerne saa troskabs, saa elskovsfulde? da haver Aarsagen og Virk-

4

ningen en Grund, et Udspring. Man tillade mig at indklæde min Tanke i Lignelser, og at sige, ligesom Skinnet er en naturlig Følge af Solen, og Varmen af Ilden, saaledes Underdanernes Kierlighed af Kongens, de sidstes ere en Rente af den førstes, og begge ere som et Speil, der viser hinandens Billede ganske og uforandret. Forvished om dette, syndede vi imod vor Konge, om vi frygtede for at aabne ham vor Nød. Vi ville ligesaa meget fornærme ham med en tillidsløs Banghed, som med en Uoverlagt Fremfusenhed, naar Ærlighed ofte kan undskylde den Sidstes Misforstaud, saa har Undskyldningen intet Dække for den Førstes Mistanke. Vi ville da klage vor Nød for dig, o Konge! vi ville klage den med en enfoldig Aabenhiertighed, og en hellig Ærbødighed skal ledsage vor Enfoldighed. Vi ville male nogle af vor Elændigheds rørende Scener, vi ville forbyde Geniet at fremstille dem med Opfindelsens fulde Styrke, thi vi frygte, at vi maatte for meget røre dig, da vi vide, at du, du er den Menneskeven, den ømme, som endog med Taarer kan bevidne din Følelse over Nødlidenhed. O, hvilken Konge! hvilken Helt, som kan udgyde Medlidenheds Taarer! Medynks-Taarer paa en Konges Kinder! o Himmell!

5

hvilket rørende Syn? o! I dyrebare Draaber, I berede eders Helt en Æres Evighed. Vi ville da først male nogle af de ubehagelige Optrin, den saa kaldede Extraskattes Inddrivelse.

I den første Scene møder os den af Alderdom og Armod fortærede Selinde. Vi finde hende hist oppe under Taget af Huset, den besværlige Opgang, som tvinger den ubeqvemme Alderdom at klavre møiefuld op til et Sted, hvor man synes at burde unde Svalerne en fri Vaaning, er et tydeligt Kiendemærke paa Armod. Den altid kolde Alderdom kan ei her optøes ved Kakkellovnens Varme, Stedets Beskaffenhed tillader ei den Beqvemmelighed, og naar den end kunde gives, tillod ei Fattigdommen at betieue sig af den Lindring;

Selinde maa taale Kuldens Trykkelse udvortes paa Lemmerne, for nogenledes at afværge den sultne Maves Sammentrækkelse. Man seer kun lidt i denne Mørkevaaning, og endda mindre er her at see af Boskab, et gammelt Sengested, meest opfyldt af Straa, er det vigtigste Boskab, men man seer mere end nok, for at see Armoden i sin fulde Afbildning. Her sidder den af Sult, Kuld og Alderdom sammenkrømpede Selinde, om Dagen ved et svagt Lys, og om Aftenen ved en stinkende Lampe, og spinder paa sin Rok. Hun synes fast ved enhver

6

udtvundet Traad at afmaale sin tynde Underholdning, Maven knurrer om Kap med hendes Rok, og dens skurrende Toner synes ret at bejamre Selindes Armod. Orphei kunstige Toner bevægede Helvedes Gud Pluto, men hvor er den Rigdoms Gud, den Plutus, som ei kunde smelte ved disse jammerlige Toner? En Drik koldt Vand har ledsket den arme Selinde; en Skofte har næret hende, og mangen gang har hun manglet den sidste, endelig har hun faaet en Smule sammenspundet, nu humper hun afsted dermed, den lade Rige afkorter et Par Skilling af den gamle Stakkels blodsure Arbeide, hun beholder en halv eller heel Mark, glad over denne sieldne Eiendom iler hun hjem; hun tæller sin Skat, hun sukker over det Afkortede, hun gjør Beregning over det Beholdne; nu skal en Taar variat eller Thevand opvarme den afmægtige Gamle, som mange gange i hele fiorten Dage tillige ei har seet Ild paa sit Fyrsted, hun overregner, hun tæller, 8 Skilling skal bevares til den Maanedes Extraskat, 3 a 4 Sk. skal afkortes til Huusleien; nei Selinde, der bliver intet tilovers til din Vederqvægelse.

De gamle Øine, hvis Kristalvædstke er dunkel, flyde nu i Taarer, og de runkne Kinder toes i den Bekymringsflod. Min Gud! maa man ei gjøre denne gamle Stakkel Sælskab i at græde,

7

og kan man vel nægte hun er ynkværdig! Du overdriver dit Malerie, vil Statsmanden sige; thi den som er i lige Kaar med Selinde, er befriet fra Extraskat. Jeg svarer: Tak være vor Konge, som altid med et livsaligt Øie har seet til den Fattiges Nød, og Skam faae den der vil bagtale eller lægge mindste Skyld paa de redelige Mænd, som have Opsyn med denne Skat. Man skal anmelde sin Nød for Skatte-Commissionen, de Mænd der sidde, tænke vel, og den Fattige bliver befriet. Men, min Ven! har du ei læst om den Syge, som i 38 Aar havde lagt ved Bethesda eller Barmhjertigheds Huus, uden at blive lægt, fordi ingen vilde hielpe ham, Joh. 5. og troen du ei der gives mangen usel Selinde, som ei bliver forskaanet, just fordi hun ei kan faae sin Nød paa rette Maade andraget? jo jeg troer det, Erfarenhed har sagt mig det, og desværre, desværre! den vilde overbevise dig med, i Fald du kunde og vilde nedlade dig til Ulyksaligheds Undersøgning. Velan! jeg vil udstryge Selindes bedrøvelige Træk af mit Malerie, skjønt de virkelig gives, vil jeg tilstaae dig, de ei ere saa mange, at de i det Hele kan komme i nogen betydelig Betragtning. Jeg vil forandre Scenen, og jeg vil forestille den ulyksalige Dorimont og Hans Elmire. Jeg vil i Forveien gjøre dig lidet bekiendt med dette Par.

8

Elskov og Ungdom forenede dette Par, da de endda vare i Livets blomstrende Foraar. Dorimont havde lært et Haandverk, han stoleder derpaa, som en Bemidlet paa Renterne af sine sikre Hovedstoler. Elmire havde fra Barns Been tient for sin Føde. Et velklædet Legeme, Arbeidsomhed og Sundhed var hendes Medgift. De komme i Ægteskab, Sæderne og det forventde Begreb om Modens Velanstændighed udtømmede de saa rede Penger, enhver paa sin Side havde sammensparet, for at fuldbyrde sit Ægteskab med de udvortes Ceremonier. Det lille Overskud, som var tilbage, anvendte Dorimont paa at købe sig fornødent Verktøi; lidt eller intet blev tilovers til Materialiet. Den vakre Elmire og den muntre Dorimont blive velsignede med smukke Børn. Frugtbar bliver hun, hvert Aar en Moder, uden at betænke Følgen, glæder han sig ved at blive saa ofte en Fader. 4 a 5 Aar gaee bort førend Nøden kiendes i sin fulde Styrke; lidet har Dorimont i Førstningen kundet fortiene, noget have de selv havt at gribe til; dette har gjort Nøden taalig, og en brændende Kierlighed imellem dette vakre Par har forsukkret den. Dorimont har mangen gang begyndt at ville forestille sig den tilkommende Vanskiebne, men neppe har blevet sin spæde Søn vaer ved den omhyggelige Moders

9

Bryst, neppe har han hørt den syngende Elmire dysse den ene Glut i Søvn medens hun dier den anden, førend han har glemt sig selv, og betragtet sin Ægtestand som et Paradiis. Elmire seer sin Mands Fornøjelse, strax er den besværlige Moders Pligten himmelsk Fornøjelse for hende. Saaledes gaee nogle Aar bort, Børnenes Antal formeres, og Børnene voxer, Nødvendighederne stige med Familiens Tiltagelse, men ligesom Udgifterne voxe, formindskes Indkomsterne, thi de besværlige Tider, som trykke Dorimont, trykke tillige hans Medborgere, man afsiger Beqvemmeligheder, nægter sig endog Nødvendigheder, enhver arbeider hvad han kan, og saa got han kan, til sig selv, Haandverkenes Arbeide bliver mindre afsættelig. Dorimont er Haandverksmand, han fortjener mindre og udgiver mere, Fødevarerne blive Aar for Aar dyrere. Det Huusgeraad, de Klæder han og hans Elmire meest have sammensanket i deres ugifte Stand, det ombyttes nu med andre Livets Nødvendigheder. Den selv fattige Vert tager engang noget i Betaling for sin Huusleie,

han udpanter i Dag sin fattige Giest, og trækkes selv i Morgen hen i Arrest af en ubarmhjertig Rentener. En anden gang pantsætter den forlegne Dorimont selv et Stykke, for at købe Føde og Klæde. En Tid gaaer, den anden

10

følger, Dorimonts Vilkaar forværres; maanedlig skal han betale 1 Mark i Extraskat, mange Maaneder fortjener han knap 2 Mark. Skattens Inddrivere kommer, Dorimont har ei Penger. Han bliver udpantet 1, 2, 3 og flere gange; een af Børnene bliver nu 12 Aar, nu bliver Skatten maanedlig 24 Sk. Børn, som virkelig burde være en Mands Lykke, ligesom de ere Statens Styrke, Børn, som i hine Regjeringsformer kunde befrie en Fader fra Skatter, jo erhverver ham visse Belønninger, de blive Dorimont en Byrde. Kort, Dorimont geraader i den yderste Armod. Denne Armod siger du reiser sig jo ei af Extraskatten, men af Tidernes Besværlighed. Jeg tilstaaer det, men jeg maa spørge dig, om du tykkes at Dorimont i en saa besværlig Tid, og saa fordybet af Armod, maanedlig kan taale at give 24Sk., og om ei den Udgift i saa beklagelig en Forfatning trykker mere end nogle Rixdaler i gode Tider og formanende Omstændigheder? Men nu bliver Dorimont eller Elmiere syg, nu har de intet at gribe til, nu græder Børnene for Mad, nu aftørrer Moderen Barnets Taarer, og græder selv, nu har de ulyksalige Gifte ei andet at trøste sig ved, end det bedrøvede Ak, hvorved den ene Elændige udtrykker sin Medlidenhed med den anden, kort, nu ere de ligesaa arme, ja fast armere

11

end Selinde, nu skal de og befries fra Extraskat. Her faae vi da 4 Fattige, Selinde, Dorimont, hans Elmiere og Barn, Tallet maa herud, vi lægges da disse Byrder paa hans Nabo Cleant.

Eleant sidder i en Næringsvei, og har noget at fortjene; han kaldes en Velholden, ikke fordi han virkelig er det i sig selv, men fordi Han maaskee endda ei er bragt til den rette Yderlighed, eller maaskee rettere, fordi han eier en Smule Boskab, som han i bedre Tider har erhvervet sig, og nu undseer sig ved at afhænde, paa det ei hans svage Tilstand skal falde i Ørnene. Cleant har med Kone, Børn og videre, selv 6 at betale for, nu giver han da Extraskat for 10, eller 5 Mark maanedlig; dog, hvad siger jeg, han giver vist 1 Rdl. maanedlig, thi hans egen Person er ansat for 24 Sk. i det mindste. 12 Rdl. adelig synes vel ei at være meget for en Mand i Næringsbrug, men læg dem til hans øvrige Skatter, og ved Tidernes Kostbarhed formerede Udgifter, saa vil man let finde, at de trykkes alt for stærkt, thi da Fortienesterne formindskes for alle andre, følgelig og for Cleant. Cleant betaler med alt dette Extraskatten, han lader sig ei derfor udpante; men den Rixdaler han her udgiver savner han i andre

12

Tilstanden, han laaner selv. Hans Renters Betalning stiger idelig, endelig overstiger den hans Kræfter, han overrumpler af en Kreditor, dømmes, exequeres, arresteres, hvor er nu Cleant? nok en forarmet Familie. Naar vi ville vedblive denne Materie, blev Følgerne tilsidst uoverrækkelige. Jeg er ei taabelig nok for at give Extraskatten ene og allene skyld i Cleants Ruin, jeg vil ei engang anføre den blant Hovedaarsager, jeg vil tilstaae, Cleant uden den kunde blive udarmet i denne Forfatning; men jeg er tillige billig nok at paastaae, at den i saa bedrøvelig Tilstand trænger ind til Marv og Been. Maa du tilstaae mig min Ven, og det kan du vel ei nægte, at man neppe i disse Tider kan ernære sig, saa paastaae jeg af oven anførte Grunde, at Extraskatten er en alt for svær Byrde, og en Byrde, som ei er eller kan blive delet efter den billigste Forholdsregel, thi hvo kan kiende Borgeres inderste Tilstand? man maa jo nogenledes dømme fra det udvortes, og det bedrager mærkelig, ja alt for meget. Maa jeg vel her nævne det bedrøvelige Norges Skiebne, om hvilket de offentlige Tidender fortælle os, at dets Indbyggere paa sine Steder æde Bark; tænk paa den Tilstand, fordrer 8 Sk. maanedlig af de Forhungrede! o Gud! lad os skiule denne Scene, ved hvilken Barbaren

13

selv maa skielve. Lad os gaae videre; lad os betragte denne Extraskat, og tillad os, som Patrioter, at spørge, om dens Fordele ere saa betydelige, at de kan veie op imod de mange Suk og Taarer, hvormed den udgives? naar de paa dens Inddrivelse medgaaende Omkostninger fraegnes, kort, naar den virkelige Beholdning effertælles, hvad bliver da Facit? noget maa det vist blive, men jeg tvivler om, at det er af den Betydning, som mange maa skee blindling forestille sig. Jeg anseer virkelig Extraskatten for noget, der fiint og uformærkt udarmer Indbyggerne, uden at kunde tilveiebringe sin Hensigts Nytte, som formodentlig har været at samle et tilstrækkelig Fond til Statens Gield. Aarsagen til min Tanke er denne: Jeg troer, at hvad som saa Draabevis indflyder, borttæres efterhaanden, førend det kan blive til en ganske Kilde. Jeg troer det, maaskee jeg tager Feil, og overbeviist vil jeg med Glæde bekiende min Feil. Jeg vil ei raabe Ak eller Vee over Opfinderens af denne Skat, dersom en ubemærket Sygdom hemmelig fortærer Statens Styrke, og er meest skadelig, just fordi man ei troer den at være farlig, og derfor giver den et frit Løb. Jeg vil troe Opfinderens Hensigt har været god, (Menneskekierlighed byder det), men jeg troer ingenlunde hans Opfindelse er nyttig,

14

eller at den nogensinde kan opfylde Øiemedet, om Det virkelig har været nok saa got, men ei en bedre,

fordelagligere for Regieringen, behageligere og mindre trykkende for Underdannerne, Indtægtsplan kunde udtænkes? maaskee! dog her studser min Pen! Aarsagerne ere Gud og mig selv bekiendte. Jeg vil, jeg tør ei, jeg kan, men jeg maa ei tale meer. Min Konge! mit Fædreneland! jeg elsker eder af Hiertet! denne retfærdige Bekiendelse koster Taarer! Gud velsigne eder begge! Et Par Ord maa jeg endnu opofre den almindelige Nøds Beskrivelse. Jeg seer da, o et skræksomt Blik! jeg seer Assistentshuset vrимle af Trængende. Jeg seer den ærekiere Borger at pantsætte sine beste Klenodier, for at skiule sin Nød, jeg seer den Fattige at laane paa det sidste Stykke, for at stille sin Sult. Men hvilken tydeligere Afmalning behøver man paa Nødens Almindelighed, end at see dette Huus saa opfyldt med Trængende, at den ene øver Voldsomhed imod, ja fast træder den anden under Fødder, for at komme til en Hielp, Der i sig selv er ubetydelig og ringe, og langt fra ei svarer til de Tings halve Værd, som Nødlidenheden der afhænder, og som oftest aldrig mere bliver i Stand til at indløse. Betragte vi Assistentshusets Auctioner, hvor tydelig see vi da ikke, at Nøden sælger, og Pengemangelen kjøber. Hvor mangen Mand maa ei med taarevaade Øine see sine Eiendomme solgte for en tredie Part af sit Værd; Ejendomme, som han i bedre Tider har forhvervet sig med sin Vindfskibelighed, og nu maa

15

see afhændet som Priisgods i hans Nødlidenhed. Huset maa sælge, saa ere i Stand at kjøbe, thi bliver Udfaldet saa sørgeligt for Pantsætteren. Kan ei et Assistentshuus, som bør være de Nødlidendes Tilflugtssted, naar det er vel indrettet, kan ei det endog paa Sølv og Guld, laane det tilbørlige Værd? hvo vilde fordre flere Beviser paa den almindelige Mangel, og hvo vilde da nægte de Manglendes Ulyksalighed, som ei paa saa væsentlige Eiendomme kan faae tilstrækkeligt at laane, helst imod saa betydelige Renter, som Assistentshusets? Jeg har oven fore sagt, naar et Assistentshuus er vel indrettet. Langt fra, at jeg vil skumle over det værendes Indretning, saa meget vil jeg og kan jeg frit sige, i Fald det var mueligt, at det med større Sparsomhed i Udgifterne kunde indrettes, var det got, og naar saadant var mueligt, har man ei allene Ret til at ønske det, men endog Frihed til at paastaae det, thi det var jo det Almindeliges Beste, og hvo skulde ei have Lov at attraa det? Kort, Nøden er almindelig, et hvert Sted indtil en af de offentlige Brændekieldeeee, bevidner Forlegenheden, Mangelen og Begierligheden efter at opsnappe den ringeste Fordeel i de Ting, som henhører til Livets Nødvendigheder. Men hvortil tiener nu dette Bedrøvelsens Malerie? mon ei vor Konge kan vide, at Tiderne ere besværlige? mon ei de brave Mænd, som ere om ham, kiende det Almindeliges Nød? Jeg svarer: Kongen kan langt fra ei vide Omstændighederne i sin ganske Udstrækning og inderligste Forfatning,

16

meget deraf er skiult for den ringe Patriot, som af egen Erfarenhed og en daglig Omgang med ligemænd, har Leilighed til at kiende den. Derfor klage vi vor Nød offentlig, paa det de velfortiente Mand, som ere om Kongen, og som virkelig unde Landet vel, skal understøtte vore Klager og Bønner med de Beviisgrunde, som deres Indsigt og redelige Hierter indgiver dem. Vi klage vor Nød for dig, vor Konge! thi du er den, som ønsker, vil og daglig beforder vort Vel. O vor mageløse Konge! vor Tillid til din Naade, vor Overbeviisning om din Kierlighed imod os er saa stor, at naar du endog maatte svare os: Tie stille mine Børn! det kan ei for nærværende Tid anderledes, blive! saa ville vi med den helligste Glæde høre og adlyde din Røst, ja (Gud afvende den Time) naar Modgangs Taarer flød paa den ene Kind, saa skulle Glædens Taarer over din Kierlighed nedstrømme paa den anden. Vi vide, (forbandet være alt Hyklerie), vi vide du er saa naaderig, saa from og saa kierlig en Regent, at vor Lyksalighed er dig saa kier, som din egen Siæl. Kort, din og vor Glæde opvarmer kun et og det samme Hierte, og, Majestæten undtagen, er du og Folket ikkun en Siæl. Himlen bevare dig, vor Øiesteen! den velsigne dig med din og vores Moder og Broder, med Juliane og Frederik. Elsk os saa længe du lever, og lev saa længe vi elske dig; saa skal dit Liv og vor Lyksalighed opnaae den største Høide! Fortørnes ei, at vi klager vor Nød, du elsker Sandhed; Sandhed talet offentlig og med Beskedentlighed er nyttig, men den skiulte Murren er skadelig, og bliver hielpeløs. Læs vores allerunderdanigste Tanker, din mageløse Forstand kan bedømme dem, din Kierlighed vil bønhøre dem, og vor sande Lydighed vil med Glæde imodtage den Lindring din viise Indsigt og kongelige Magt tilbyder os!